



En EU-strategi för att utnyttja potentialen i havsbaserad förnybar energi för en klimatneutral framtid

Infrastrukturdepartementet

2020-12-21

Dokumentbeteckning

COM(2020) 741

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. En EU-strategi för att utnyttja potentialen i havsbaserad förnybar energi för en klimatneutral framtid

Sammanfattning

EU-kommissionen menar att Europas försprång när det gäller förnybar havsbaserad energi bygger på den potential som finns i EU:s havsområden, från Nordsjön, Östersjön och Atlanten till Medelhavet och Svarta havet, samt i de hav som omger EU:s yttersta randområden och de utomeuropeiska länderna och territorierna. Att utnyttja denna tekniska och fysiska potential menar kommissionen är avgörande för att Europa ska kunna uppnå målen för minskade koldioxidutsläpp fram till 2030 och bli klimatneutralt senast 2050.

I meddelandet om den europeiska gröna given anser kommissionen att denna potential kan bidra till en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi. I klimatmålsplanen för 2030 anger kommissionen varför och hur utsläppen av växthusgaser bör minskas med minst 55 % fram till 2030, jämfört med 1990. Detta kommer enligt kommissionen att medföra en nödvändig expansion i den havsbaserade vindkraftbranschen, som uppskattningsvis kommer att ta mindre än 3 % av det europeiska havsområdet i anspråk och därför kan vara förenlig med målen i EU:s strategi för biologisk mångfald.

Kommissionen menar att Europa har stor möjlighet att trappa upp produktionen av förnybar el för att öka den direkta användningen av el i ett bredare spektrum av slutanvändningsområden och för att stödja indirekt

elektrifiering med hjälp av vätgas, syntetiska bränslen samt andra fossilfria gaser, vilket illustreras i strategin för integrering av energisystemet och vätgasstrategin. I EU:s vätgasstrategi fastställs särskilt ett mål på 40 GW elektrolyskapacitet kopplad till förnybara energikällor i EU fram till 2030. I strategin nämns ett antal prioriterade områden där åtgärder behöver vidtas.

Regeringens välkomnar strategin och anser att den kan bidra till att nå den gröna givens mål om en klimatneutral och konkurrenskraftig ekonomi senast 2050.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Den 11 december 2019 presenterade Europeiska kommissionen meddelandet om den europeiska gröna given (Faktapromemoria 2019/20:FPM13). Syftet var att främja ett rättvist och välmående samhälle med en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi med nettonollutsläpp 2050. Meddelandet aviserade en rad kommande lagstiftningsförslag och strategier. Som en del av den gröna given presenterade kommissionen den 19 november 2020 meddelandet ”En EU-strategi för att utnyttja potentialen i havsbaserad förnybar energi för en klimatneutral framtid”.

1.2 Förslagets innehåll

I meddelandet beskriver kommissionen åtgärder för att uppnå EU:s klimat- och energimål till 2030 och 2050 genom bl a en omfattande utbyggnad av havsbaserad förnybar energi. Kommissionen ser en potential om 300 GW installerad kapacitet havsbaserad vindkraft och 40 GW havsenergi i Europa 2050. Kommissionen framför att det idag finns 12 GW installerad kapacitet havsbaserad vindkraft i Europa, främst i de norra delarna. Vågenergi och energi från tidvatten finns främst i de södra delarna av Europa medan bl a alger och biogas är tekniker under utveckling. Att uppnå målen skulle enligt kommissionen ge stora vinster när det gäller att fasa ut fossila bränslen i elproduktionen och göra det möjligt att låta vätgas ersätta fossila bränslen i sektorer där el inte lämpar sig, samt i form av sysselsättning och tillväxt, som bidrag till återhämtningen efter covid-19 och för att positionera EU som ledare inom ren teknik, vilket i sin tur gynnar målen om klimatneutralitet och nollföroreningar. En ökning till installerad kapacitet i form av 300 GW havsbaserad vindkraft och 40 GW havsenergi fram till 2050 innebär en massiv förändring av sektorns storlek på mindre än 30 år, i en takt som saknar motstycke om man ser till den historiska utvecklingen av annan energiteknik. Det innebär en nästan 30 gånger större kapacitet för förnybar havsbaserad energi fram till 2050. De investeringar som krävs för detta beräknas uppgå till 800 miljarder euro. I detta meddelande föreslås en EU-strategi för att göra havsbaserad förnybar energi till en central del av Europas energisystem fram till 2050. Detta kräver en diversifierad strategi som

anpassas till olika situationer. Strategin innehåller därför en allmän ram som gör det möjligt att ta itu med hinder och utmaningar som är gemensamma för all havsbaserad teknik och alla havsområden, men den innehåller också särskilda politiska lösningar som är anpassade till skiftande utvecklingsnivåer för olika typer av teknik och till olika regionala förhållanden. Varje havsområde i Europa är unikt, med olika potential på grund av särskilda geologiska förhållanden och det aktuella utvecklingsskedet för havsbaserad förnybar energi. Därför passar olika typer av teknik för olika havsområden.

Nedan beskrivs strategins olika delar och förslag till åtgärder för att genomföra den.

En havsplanering för hållbar förvaltning av utrymme och resurser

Offentliga samråd är en integrerad del av miljö- och socioekonomiska bedömningar och havsplanering. Ett tidigt deltagande av alla berörda grupper är avgörande för att ny kapacitet ska kunna byggas ut i rätt tid. Regionala eller nationella myndigheter har en rättslig skyldighet och ett ansvar att proaktivt informera om projekt, regler och möjligheter att utveckla flera användningsområden i havsområdet. Kommissionen kommer att ytterligare analysera samspelet mellan havsbaserad förnybar energi och annan verksamhet till havs, t.ex. fiske, vattenbruk, sjöfart och turism och uppmuntrar starkt till sådan dialog med de samhällen som är mest berörda. På europeisk, nationell, regional och lokal nivå bör enligt kommissionen utvecklare av havsbaserad förnybar energi, andra aktörer på havet, arbetsmarknadens parter, icke-statliga organisationer och offentliga myndigheter i kustområden delta i en långsiktig strategisk diskussion om hur gemensamma mål kan uppnås.

EU-kommissionen har identifierat följande **sju centrala åtgärder** för att ta sig an utbyggnaden som kopplar till havsplanering;

- Kommissionen kommer att underlätta gränsöverskridande samarbete och uppmuntra medlemsstaterna att integrera målen för utvecklingen av havsbaserad förnybar energi i sina nationella havsplaner, i linje med sina nationella energi- och klimatplaner (mars 2021).
- Kommissionen kommer att rapportera om genomförandet av havsplaneringsdirektivet, med beaktande av den långsiktiga utvecklingen för havsbaserad förnybar energi (2022).
- Kommissionen kommer tillsammans med medlemsstaterna och regionala organisationer att utveckla en gemensam strategi och pilotprojekt för havsplanering för respektive havsområde, inbegripet risker till havs och förenlighet med naturskydd och återställande av natur (2021–2025).
- Kommissionen offentliggör ett vägledningsdokument om utbyggnad av vindkraft och EU:s naturvårdslagstiftning samtidigt som strategin släpps.

- Kommissionen kommer under 2021 att främja en dialog om havsbaserad förnybar energi mellan offentliga myndigheter, intressenter och forskare (2021).
- Kommissionen kommer tillsammans med medlemsstater och regionala organisationer att stödja projekt med flera användningsområden (2021–2025).
- Kommissionen och Europeiska försvarsbyrån kommer gemensamt att identifiera hinder för utvecklingen av havsbaserad förnybar energi inom områden som är reserverade för försvarsverksamhet, och förbättra samexistensen.

En ny strategi för havsbaserad förnybar energi och nätinfrastruktur

Havsplaneringen är nära sammankopplad med utbyggnaden av nätinfrastruktur både på land och till havs. Kommissionen anger i meddelandet att hybridprojekt är en lösning för att få till en omfattande utbyggnad av den havsbaserade förnybara energin.

För området elnätinfrastruktur anger kommissionen följande **fyra åtgärder** som en väg framåt:

- Kommissionen kommer att utarbeta en ram för att medlemsstaterna ska kunna formulera ett gemensamt långsiktigt åtagande för utbyggnad av havsbaserad förnybar energi för respektive havsområde fram till 2050 (2021).
- Kommissionen kommer, inom ramen för den reviderade förordningen om transeuropeiska energinät, att föreslå ett regelverk för den långsiktiga planering av havsbaserade nät som görs av systemansvariga för överföringssystem, med deltagande av tillsynsmyndigheter och medlemsstaterna runt varje havsområde, inbegripet för hybridprojekt (december 2020).
- Inom sina respektive ansvarsområden kommer kommissionen, medlemsstaterna och tillsynsmyndigheterna att utveckla ett regelverk som gör det möjligt för systemansvariga för överföringssystem att göra

föregripande investeringar i havsbaserade nät som förberedelse för framtida expansion och utveckling (från 2021 och framåt).

2020/21:FPM50

- Kommissionen kommer att offentliggöra EU-vägledning om gränsöverskridande samordnad fördelning av kostnader och nytta avseende energiöverföringsprojekt i kombination med utvecklingen av energiproduktionsprojekt (senast 2023).

Ett tydligare EU-regelverk för havsbaserad förnybar energi

Under övergången till ett mer utbyggt så kallat masknät i ett havsbaserat energisystem kommer näten att med tiden bli allt mer integrerade och projekten allt mer komplexa. En förutsägbar långsiktig rättslig ram är avgörande för att skapa trygghet för alla berörda aktörer och för att mobilisera finansiering från investerare.

En välreglerad energimarknad bör ge rätt investeringssignaler. Elförordningen innehåller regler om integrering av storskaliga projekt för förnybar energi i energisystemet och på elmarknaden. För nationella projekt för havsbaserad förnybar energi återspeglar marknadsreglerna i stor utsträckning utformningen av den integrerade marknaden för landbaserad elenergi.

Kommissionen aviserar följande åtgärder;

- Kommissionen förtydligar regelverket, särskilt för havsbaserade elområden för hybridprojekt, i det arbetsdokument som följer med strategin.
- Kommissionen kommer att föreslå en ändring av elförordningen om tillåten användning av intäkter från överbelastning för att ge medlemsstaterna möjlighet till en mer flexibel fördelning av intäkter från överbelastning när det gäller havsbaserade hybridprojekt (2022).
- Kommissionen kommer att ge Elintressentkommittén (Electricity Stakeholder Committee) i uppgift att utarbeta ändringar av nätföreskrifterna för nätanslutning av havsbaserade nät för högspänd likström (2021).

- Kommissionen kommer att säkerställa att översynen av riktlinjerna för statligt stöd till energi och miljöskydd ger ett fullständigt uppdaterat och ändamålsenligt regelverk som möjliggör en kostnadseffektiv utbyggnad av ren energi, inbegripet havsbaserad förnybar energi (senast i slutet av 2021).

- Kommissionen kommer att föreslå vägledning om kostnads-nyttofördelning för gränsöverskridande projekt (2021).

Mobilisering av investeringar från den privata sektorn i havsbaserade förnybara energikällor: EU-finansieringens roll

Investeringsbehoven för en storskalig utbyggnad av teknik för havsbaserad förnybar energi fram till 2050 uppskattas till nästan 800 miljarder euro, varav omkring två tredjedelar för att finansiera den nätinfrastuktur som behövs och en tredjedel för havsbaserad energiproduktion. Detta innebär att en betydligt större kapitalmängd än tidigare måste riktas till denna sektor. De årliga investeringarna i landbaserade och havsbaserade nät i Europa under årtiondet fram till 2020 uppgick till cirka 30 miljarder euro, men måste öka till över 60 miljarder euro under det kommande årtiondet och sedan öka ytterligare efter 2030.

Kommissionen aviserar följande åtgärder;

- Kommissionen kommer att uppmuntra medlemsstaterna att i sina nationella återhämtningsplaner inkludera reformer och investeringar som rör utbyggnad av förnybar energi, inklusive havsbaserad sådan, inom ramen för flaggskeppsinitiativet för nya energikällor (Power up) inom EU:s återhämtningspaket (2020–2021).

- Kommissionen kommer att underlätta utvecklingen av gränsöverskridande samarbetsprojekt, inklusive sammanlänkningsprojekt, inom ramen för den nya Fonden för ett sammanlänkat Europa och inom ramen för finansieringsmekanismen för förnybar energi, bland annat genom ett blandfinansieringsinstrument inom InvestEU (från och med 2021).

- Kommissionen, Europeiska investeringsbanken och andra finansinstitut kommer att samarbeta för att stödja strategiska investeringar i havsbaserad energi genom InvestEU (från och med 2021).

Forskning och innovation är en viktig förutsättning för storskalig utbyggnad av havsbaserad förnybar energi.

Kommissionen aviserar följande åtgärder inom forskning och innovation;

- I det första arbetsprogrammet för Horisont Europa för 2021 och 2022 föreslår kommissionen följande:

- o Stöd till samarbete mellan systemansvariga för överföringssystem, tillverkare och utvecklare av havsbaserad vindkraft för att under 2022 inleda ett storskaligt demonstrationsprojekt med HVDC-nät (högspänd likström).

- o Utveckling av flytande konstruktioner för vind-, havs- och solenergi, t.ex. genom Horisont Europa.

- o Förbättring av industrins effektivitet i hela värdekedjan för havsbaserad vindkraft, med hjälp av digital teknik, datadrivna metoder och utrustning för sakernas internet.

- o Systematisk integrering av principen om ”inbyggd cirkularitet” i forskning och innovation inom förnybar energi.

- Kommissionen kommer att se över SET (Strategic Energy Technology)-planens mål för havsenergi och havsbaserad vindkraft och genomförandeplanerna, och lansera ytterligare en grupp för högspänd likström inom ramen för SET-planen.

- Kommissionen kommer att undersöka hur teknisk utveckling inom energiproduktion och infrastruktur till havs kan integreras på ett hållbart sätt i socioekonomiska ekosystem och i den marina miljön, t.ex. genom att undersöka kumulativa effekter och social medvetenhet.

- Kommissionen kommer att arbeta med medlemsstaterna och regionerna, inklusive öar, för att på ett samordnat sätt använda tillgängliga medel för havsenergiteknik i syfte att uppnå en total kapacitet på 100 MW i hela EU senast 2025 och cirka 1 GW senast 2030.

En starkare och försörjnings- och värdekedja i hela Europa

För att öka kapaciteten till 300+40 GW havsbaserad förnybar energi, med största möjliga nytta för EU:s ekonomi, måste försörjningskedjan för havsbaserad förnybar energi kunna öka sin kapacitet och upprätthålla en högre installationstakt. Tillverkare av korrosionsbeständiga material och vind- och havsturbiner och leverantörer av torn, fundament, flytande utrustning och kabel kommer alla att behöva investeringar för att utöka sin produktion. Vissa hamnar kommer att behöva uppgraderas och nya fartyg måste byggas och tas i drift. För närvarande är till exempel endast ett fåtal europeiska kusthamnar lämpliga för montering, tillverkning och underhåll som rör havsbaserad energi. Enligt industrins uppskattningar krävs totala investeringar på omkring 0,5–1 miljard euro för att uppgradera hamninfrastruktur och fartyg. Hundratals komponentleverantörer, varav många är små och medelstora företag, kommer också att behöva uppgradera.

Kommissionen aviserar följande åtgärder;

- Kommissionen och ENTSO (European Network of Transmission System Operators) för el kommer att främja standardisering och driftskompatibilitet i fråga om olika tillverkares omriktare (som ska vara klara för drift senast 2028). Kommissionen, medlemsstaterna och industrin kommer gemensamt att arbeta för att främja EU-standarder internationellt.
- Kommissionen kommer att stärka industriforumet för ren energi med inriktning på förnybar energi för att främja utvecklingen av värdekedjan för förnybar energi, och kommer inom forumet att inrätta en särskild arbetsgrupp för havsbaserad förnybar energi (2021).
- Kommissionen kommer att uppmuntra medlemsstaterna och regionerna att använda sammanhållningsfonderna för perioden 2021–2027, inbegripet Europeiska socialfonden+, samt mekanismen för en rättvis omställning där så är relevant, för att stödja investeringar i havsbaserad förnybar energi och därigenom främja ekonomisk diversifiering, nya arbetstillfällen och införande av program för omskolning/kompetenshöjning.
- Kommissionen kommer att stödja nationella och regionala behöriga myndigheter när det gäller att skapa och tillhandahålla särskilda utbildnings- och fortbildningsprogram, även med teknisk inriktning och på högskolenivå, för att utveckla en samlad kompetens inom havsbaserad energi och locka unga arbetstagare med rätt profil och omskolad/kompetenshöjd personal till

- Kommissionen kommer att främja marknadstillträde i tredjeländer, bland annat genom att ta itu med hinder som påverkar projekt för havsbaserad förnybar energi och fullt ut utnyttja rättsmedel.
- Kommissionen kommer att underlätta utvecklingen av nya marknader för havsbaserad förnybar energi och stärka befintliga marknader genom utbyte av standarder för politiska regelverk och sektorns utveckling i EU:s energidialoger med partnerländer (pågående).
- Kommissionen kommer att genomföra en analys av de kostnader och konsekvenser som uppstår vid avveckling av en havsbaserad anläggning i syfte att bedöma, för både nedmontering av befintliga anläggningar och framtida avvecklingsverksamhet, huruvida det behövs EU-omfattande rättsliga krav för att minimera de miljömässiga, säkerhetsmässiga och ekonomiska konsekvenserna.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet avser en strategi som inte innehåller några lagstiftningsförslag.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionens meddelande har ingen omedelbar budgetär konsekvens för Sverige eller EU då det inte innehåller några konkreta förslag till åtgärder. Kommissionen har inte presenterat någon jämförbarhetsanalys.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar strategin och anser att den kan bidra till att nå den gröna givens mål om en klimatneutral och konkurrenskraftig ekonomi senast 2050.

Regeringen anser att en ökad utbyggnad av havsbaserad förnybar energi kan bidra till det nationella målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040.

Regeringen ser positivt på den ambitiösa ansatsen som EU-kommissionen framför avseende åtgärder för att möjliggöra en kraftig utbyggnad av förnybar havsbaserad energi.

Regeringen anser att det krävs ytterligare analyser avseende elmarknadslagstiftningen för att kunna avgöra vilket typ av regelverk som är bäst lämpat för hybridprojekt.

Regeringens övergripande position vad gäller finansiering i den gröna given är att merparten av de investeringar som krävs för att nå målen måste finansieras av marknadens aktörer och att eventuellt stöd ska rymmas inom befintliga budgetramar.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Meddelandet har inte gått ut på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Ej tillämpligt.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Ej tillämpligt.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Inget ytterligare rådsbeslut krävs.

4.2 Fackuttryck/termer